ANTROPONIMIE SUBIECTIVĂ. SCURT ISTORIC AL CERCETĂRILOR PRIVIND NUMELE DE PERSOANĂ DIN VECHILE DOCUMENTE ROMÂNEŞTI

Ruxandra Lambru

Descifrarea vechilor izvoare scrise ale românilor şi cercetarea filologică a conținutului lor a fost o constantă a cercetărilor de la noi, faptele de limbă înregistrate oferind nu de puține ori soluții pentru clarificarea unor aspecte controversate sau pentru finalizarea unor cercetări diacronice, întregind tabloul istoriei limbii române. În plus, sursele documentare prezintă un inventar prețios de nume de persoane, de localități, de meşteşuguri ori obiceiuri, ce poate fi valorificat în egală măsură de istorie, filologie sau antropologie.

Ne propunem în continuare o trecere în revistă cronologică a cercetărilor care au valorificat numele din documentele medievale din Țările Române. În secolul al XIX-lea, lucrările care iau în considerare antroponimia românească sunt onomasticonul slav al lui Franz Miklosich[1], studiile lui Gustav Weigand pentru spațiul bulgar[2] şi ale lui Tomo Maretić

[1] *Die Bildung der slavischen Personen- und Ortsnamen*, apărută în „Denkschriften der Akademie der Wissenschaften", Philosophisch-historische Klasse, Viena, 1860-1874, reimprimată la Heidelberg în 1927.

[2] *Die Bulgarische Rufnamen*, în „Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache" (Rumänische Seminar), vol. XXVI, XXIX, Leipzig, 1921. Vezi şi *Rumänen und Arumunen in Bulgarien*, în „Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache" (Rumänische Seminar), 1908, p. 1-105.

BDD-A24316 © 2006 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:30 UTC)

pentru sârbi şi croaţi[1]. Filologul sloven Franz Miklosich, deosebit de apreciat pentru contribuţiile sale la studierea raporturilor lingvistice slavo-române[2], de altfel, primul membru străin al Academiei Române, şi-a manifestat interesul faţă de numele de persoane din documentele medievale româneşti, valorificându-le în vastul studiu *Die Bildung der Slavischen Personen und Ortsnamen*. Acesta este consacrat numelor laice slave şi este structurat în trei capitole: 1. derivarea numelor de la o temă cu ajutorul sufixelor; este dată o cuprinzătoare listă de sufixe, grupate în *vocalice* şi *consonantice*; 2. formarea numelor compuse (cu prefix sau negaţie urmat de temă, tip *Nenad*, sau prin alăturarea a două teme, tip *Desislav*, *Rastimir*), unde sunt enumerate 479 de teme, fiecare dintre ele exemplificată cu antroponime din toate limbile slave şi 3. traducerea temelor. Lucrarea lui Miklosich a fost mult timp punct de plecare sau de referinţă pentru studiile în domeniu, mai ales în spaţiul slav, dar şi la noi. Ioan Pătruţ motiva prestigiul acestui studiu prin celebritatea autorului şi prin complexitatea materialului prezentat, neegalat până astăzi de nici o lucrare consacrată antroponimiei slave, dar remarca perpetuarea unor abordări defectuoase ce au ca punct de pornire opera citată (vezi *infra*).

Printre primii care au înţeles importanţa numelor de persoane sau de locuri ce apar în vechile documente privitoare la români s-a numărat Bogdan Petriceicu Hasdeu, care publicase[3] în anul 1885, adică la scurt timp după editarea lui pentru prima dată în Serbia[4], unul dintre hrisoavele din timpul lui Stefan Dušan care se referise la vlahi, fiind atras în special de numele sub care apar aceştia. Hasdeu detaşează sufixele *-ov/-ev/-ić*, traducându-le (de exemplu, redă `popoviç` prin *allŭ lŭ Popъ*), şi face o listă de nume proprii care pornesc de la nume comune din limba română, dintre

---

[1] *O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba*, „Rad", Jugoslovenska Akademija Znanosti i Umetnosti, vol. 81-82, Zagreb, 1886-1887.

[2] Vezi G. Mihăilă, *Locul lui Franz Miklosich în studierea elementelor slave din limba română*, RSL, VI, 1962, p. 209-220; idem, *O sută de ani de la apariţia lucrării lui Franz Miklosich „Elementele slave în limba română"*, LR, X, 1961, nr. 4, p. 334-338.

[3] *Resturile unei cărţi de donaţiune de pe la anul 1348, emanată de la împăratul serbesc Dušan şi relativă la starea socială a românilor de peste Dunăre*, în *Arhiva istorică a României*, vol. III, Bucureşti, 1867, p.85-196.

[4] *Хрисовула цара Стефана Душана*, publicat de Janko Šafařik în *Гласник Српског Ученог Друштва*, Belgrad, 1863, p. 264-310.

BDD-A24316 © 2006 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:30 UTC)

care unele evidente (*Ursul, Oparitul, Surdul*), iar altele discutabile (*Vărpele* < vb. 'a vărpeli', *Lerko* < „Leru-i, Doamne!”)[1]. În acelaşi loc, Hasdeu atrage atenţia asupra frecvenţei articolului hotărât *-ul* la numele din hrisov, care se ataşează fie unei teme romanice, fie unei teme slave.

Ioan Bogdan a cercetat un alt izvor medieval sârbesc[2], căruia i-a publicat un rezumat însoţit de comentarii în acelaşi an cu editarea lui la Belgrad. Cel mai bogat material îl reprezintă, în opinia sa, numele menţionate de hrisov (peste 300), de aceea alcătuieşte o listă de nume şi una de conume[3], multe dintre ele asemănătoare cu cele descrise de Hasdeu. Bogdan subliniază că cele mai multe dintre acestea sunt laice de origine slavă, cele „creştineşti” (calendaristice) fiind rare, ca şi cele „curat româneşti”, pe care le enumeră separat[4].

Lui Nicolae Drăganu i se datorează cercetarea *Românii în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei şi a onomasticei*[5], apărută în anul 1933. În spiritul epocii, autorul foloseşte antroponimele şi toponimele ca argument al vechimii elementului etnic românesc în Transilvania, Banat, Moldova şi Muntenia, dar şi în afara graniţelor provinciilor istorice. Drăganu descoperă antroponime, dar mai ales toponime româneşti în nordul Serbiei, estul Croaţiei şi al Ungariei, în sudul Ucrainei, în opinia sa numele de locuri fiind dovada incontestabilă a prezenţei românilor într-o regiune sau alta[6]. Multe etimologii sau paralelisme între numele de localităţi din spaţiul sud-slav, de exemplu, şi cele româneşti sunt forţate (toponimele croate *Rosinc, Rupa* explicate prin adj. *roş*, respectiv subst. *râpă*[7] ş.a.) pentru a demonstra răspândirea şi persistenţa elementului românesc în anumite zone geografice.

---

[1] *Archiva Istorică a României*, *ed. cit*., p. 180.

[2] *Un hrisovul al regelui sârbesc Stefan Milutin,* publicat în „Convorbiri literare”, XXIV, nr. 6, 1890, p. 488-495 şi reluat în volumul Ioan Bogdan, *Scrieri alese*, p. 159-164.

[3] Cu sensul de patronimice. Sunt trecute aici numele cu terminaţia în *-ić, -ović*, dar şi câteva hipocoristice: `koja`, `kon]dre`.

[4] Ioan Bogdan, *op.cit.,* p.161. Cele mai interesante sunt `bükor]`, `kopil]`, `mikül]`, `ür]sül]`, `raúl]`.

[5] Nicolae Drăganu, *Românii în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei şi a onomasticei*, Bucureşti, 1933. Termenul *onomastică* din titlu se referă, de fapt, la antroponimie.

[6] Nicolae Drăganu, *op. cit.*, p. 38.

[7] *Ibidem,* p. 99: „*Rosinc*, *Rusincz* pare a fi un derivat al românescului *roş* (…). Fireşte, dacă nu trebuie citit *Rušinci* (…)”.

BDD-A24316 © 2006 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:30 UTC)

Drăganu face observaţii pertinente mai degrabă în privinţa diplomaticii referitoare la români, prezentată pe larg în introducere, cu accente polemice la adresa istoriografiei maghiare. Foarte util se dovedeşte a fi indicele, grupat în două categorii, *nume topice şi de persoană* şi *apelative româneşti sau cu referire la români*, care însă trebuie creditat cu rezerve în ceea ce priveşte etimologiile. Bogata documentare care a stat la baza lucrării lui Drăganu este valabilă, în parte, şi astăzi, mai ales pentru onomastica transilvăneană. Studiul lui N. Drăganu este folosit ca sursă documentară secundară[1] pentru numele româneşti din arhivele maghiare de către Domniţa Tomescu, autoare a unei recente lucrări de antroponimie istorică.

Un demers asemănător în intenţie – atestarea răspândirii şi vechimii elementului românesc –, dar cu o interpretare mai nuanţată a documentelor va întreprinde mai târziu Silviu Dragomir, care se limitează la spaţiul sud-dunărean[2]. Istoricul clujean tratează problema romanităţii din nordul Peninsulei Balcanice pe baza documentelor medievale emise în izvoarele bizantine şi ulterior în cancelariile din Serbia, Bosnia şi Croaţia. Termenul de vlahi din titlul lucrării semnifică, în accepţiunea sa, „urmaşii vechii populaţii traco-ilirice romanizate la începutul secolului al VII-lea”[3]. Cel mai mai vast capitol al lucrării este consacrat vlahilor din Serbia, care cunosc şi cele mai multe menţionări în izvoarele istorice (circa 40). Autorul porneşte de la primul document cunoscut, un hrisov al lui Stefan Nemanja din anul 1198, ce face referiri la sate de vlahi dăruite mănăstirii Hilandar (al cărei ctitor era), continuând cu hrisoavele din timpul lui Stefan Dušan – cele mai numeroase, dat fiind că este vorba de perioada de maximă expansiune a statului sârb – şi oprindu-se puţin după 1500, când vlahii sunt pomeniţi tot mai rar în acte oficiale. Autorul analizează separat referirile din izvoare la structura socială şi familială a vlahilor, la drepturile şi obligaţiile acestora faţă de autoritatea domnului şi nu în ultimul rând la numele lor, pentru ca, pe baza acestora şi a toponimelor, să încerce să stabilească aria de

[1] Domniţa Tomescu, *Numele de persoană la români*, *O perspectivă istorică,* Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2001, p. 9.
[2] Silviu Dragomir, *Vlahii din Nordul Peninsulei Balcanice în Evul Mediu*, Bucureşti, 1959.
[3] *Op. cit.*, p. 5. De fapt, Dragomir nu face distincţie între români (de la sud de Dunăre), aromâni, megleno-români şi vlahii timoceni. Este citat chiar şi un document din Bosnia care prin vlahi desemnează cetăţenii din Ragusa, la p. 141.

BDD-A24316 © 2006 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:30 UTC)

răspândire a elementului romanic în Serbia. Anterior, Dragomir publicase un studiu consacrat vlahilor meridionali[1] în urma cercetării actelor de cancelarie din Bosnia-Herțegovina şi Croația din evul mediu, în care din nou se servea de antroponimie şi toponimie pentru atestarea vechimii şi răspândirii vlahilor, văzuți ca extensiune a românității (subtitlul acestei lucrări este, de altfel, *Studiu din istoria românismului balcanic*). Ca şi în cazul lucrării lui Nicolae Drăganu, demersul lui Dragomir utilizează onomastica pentru a ilustra teza vechimii şi continuității românilor în spațiul geocultural actual.

Cunoscutului editor de izvoare istorice Damian P. Bogdan îi datorăm cuprinzătoare indice de cuvinte din documente, cel mai cunoscut fiind *Glosarul cuvintelor româneşti din documentele slavo-române*[2], care cuprinde „material pentru un dicționar slavo-român al textelor slavoneşti din secolele XIV-XVII" (p. 5). Glosarul este structurat astfel: I. *Cuvinte româneşti în flexiune românească,* II. *Cuvinte româneşti în flexiune slavă* şi III. *Cuvinte slave în flexiune românească*, fiecare din cele trei părți cuprinzând separat o listă de cuvinte comune şi una de nume proprii („onomastică şi toponomastică"), însoțite de anul apariției. Pe baza materialelor reunite de-a lungul activității sale de editor, D.P. Bogdan alcătuieşte şi un scurt curs introductiv pentru Şcoala de Arhivistică[3], în care sintetizează trăsăturile generale ale slavonei româneşti, cu referiri la toponimie şi antroponimie.

Cea mai întinsă lucrare consacrată antroponimelor este *Dicționarul onomastic românesc*, întocmit de istoricul N.A. Constantinescu[4], care valorifică în special materialul onomastic din izvoarele istorice, glosarele şi pomelnicele cunoscute la acea dată. Până la DOR au lipsit studiile de amploarea unui dicționar sau sintezele teoretice pentru antroponimia românească. DOR este un inventar al numelor de persoană din toate provinciile româneşti, cu menționarea primei atestări, însoțit şi de o consistentă introducere ce trasează istoria sistemului antroponimic la români şi sistemul de denominație. Efortul de excerptare a numelor din cele mai vechi documente latine, slavone, greceşti şi româneşti de la nord şi sud de

[1] *Vlahii şi morlacii*, Cluj, Imprimeria Bornemisa, 1924.
[2] Bucureşti, 1946, prescurtat în continuare Bogdan, D.P., *Glosarul*.
[3] D.P. Bogdan, *Caracterul limbii textelor slavo-române*, Bucureşti, 1946.
[4] Bucureşti, Editura Academiei, 1963, prescurtat în continuare DOR.

BDD-A24316 © 2006 Editura Universității din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:30 UTC)

Dunăre este remarcabil şi neegalat de o altă lucrare în domeniu, făcând dicționarul un instrument indispensabil pentru studiul antroponimiei istorice. Deşi a stabilit corect principiile de cercetare a numelor de persoane, N.A. Constantinescu a comis şi unele erori, încercând să explice numele laice exclusiv prin apelative. Valoarea DOR, incontestabil cel mai cuprinzător inventar antroponimic de la noi, este în unele locuri subminată de echivalarea numelor proprii cu cele comune din limba română (sau din alte limbi, în cazul în care limba română nu „oferă" soluții). De asemenea, hipocoristicele şi supranumele sunt puse pe acelaşi loc cu numele de botez şi cu numele de familie, producând uneori confuzie. DOR a suscitat numeroase critici privind modul de clasificare şi de explicare a numelor[1], dar, în ciuda unor lipsuri şi erori, rămâne cea mai cuprinzătoare lucrare de antroponimie istorică din spațiul românesc.

Alexandru Graur a readus antroponimele în atenția „publicului larg" prin volumul *Nume de persoane* (1965). Deşi studiul a avut până la urmă o funcție de popularizare, deoarece prezenta într-un mod accesibil situația numelor de botez şi de familie la alte popoare şi culturi, cu numeroase exemple, pentru a pune apoi în lumină caracteristicile sistemului onomastic românesc, informațiile teoretice rămân valabile şi astăzi. Am amintit aici această lucrare, deşi nu este consacrată antroponimiei istorice, datorită capitolului *Nume europene în epoca feudală*, în care este prezentată situația din evul de mijloc de la noi în context european. Sunt relevate consecințele contextului socio-cultural asupra circulației numelor şi se aduc precizări referitoare la numele de botez autohtone, foarte puține, în opinia autorului[2]. Recursul la materialul antroponimic din vechile documente este implicit. În stilul binecunoscut al autorului, accentul este pus pe etimologii, pe circulația cuvintelor, fără ca rigoarea stilului ştiințific să dispară în redarea unor întâmplări hazlii ale căror eroi sunt… numele. Cartea lui Alexandru Graur rămâne atractivă şi astăzi prin accesibilitate şi prin claritatea prezentării.

---

[1] Vezi Ioan Pătruț, *Onomastică românească,* Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1980, p. 10 şi urm., şi acelaşi, *Obiective şi perspectice în onomastica românească,* în SO, IV, 1987, p. 26.

[2] „Ele sunt formate eventual din cuvinte comune de origine latină, mai ales botanice (nume de flori sau de fructe) şi zoologice (nume de animale) (…) şi de la alte nume comune" (Al. Graur, *Nume de persoană*, Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1965, p. 53).

BDD-A24316 © 2006 Editura Universității din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:30 UTC)

Numeroase contribuţii în cercetarea textelor vechi are academicianul Gheorghe Mihăilă, care s-a preocupat îndeaproape de relaţiile româno-slave. În *Dicţionar al limbii române vechi*[1], autorul consemnează cuvintele româneşti atestate în documentele slavone originale emise între anii 1374 şi 1520, indiferent de funcţia lor în textele respective (apelative sau nume proprii), cu condiţia ca acestea din urmă să fie în acelaşi timp şi apelative. Gheorghe Mihăilă consideră că numele de persoană, toponimele şi hidronimele „fără «formă internă» românească pot fi relevante pentru fonetica şi gramatica istorică a limbii române numai dacă apar românizate sub aspect fonetic, în forme gramaticale sau cu sufixe româneşti[2]". Aceasta este o premisă de care vor ţine cont în continuare cercetătorii din domeniul onomasticii, dar şi autorii dicţionarului slavonei româneşti (vezi *infra*).

Un colectiv al Institutului de Lingvistică din Bucureşti, coordonat de profesorul Gheorghe Bolocan, a publicat în anul 1981 un *Dicţionar al elementelor româneşti din documentele slavo-române (1374-1600)*[3]. În *Introducere* sunt explicate structura dicţionarului, precum şi principiile şi metoda de întocmire a acestuia. În ceea ce priveşte antroponimia, DERS utilizează şi explică un nou principiu de valorificare a elementelor lexicale din documentele slavo-române, conform căruia dacă un toponim sau un antroponim au o identitate formală cu un nume comun, neatestat însă în documentele din perioada respectivă, ele presupun preexistenţa acelui nume comun şi reprezintă prima lui atestare[4]. În ceea ce priveşte raportul toponime-antroponime, antroponimele conţinute în DERS sunt, în multe cazuri, de mare utilitate pentru interpretarea corectă a numelor de locuri. Dicţionarul mai cuprinde şi o *Anexă* cu observaţii privind morfologia elementelor româneşti din documentele de cancelarie medievale (articolul enclitic şi desinenţe), cu atât mai utile cu cât vastul material pe care l-au avut la dispoziţie autorii permite o analiză pe mai multe paliere ale vocabularului, cu exemple în diverse situaţii morfo-sintactice. Acestea arată

---

[1] Gheorghe Mihăilă, *Dicţionar al limbii române vechi (sfârşitul sec. X – începutul sec. XVI)*, Bucureşti 1974, prescurtat în continuare DLRV.
[2] *Ibidem*, p. 53.
[3] Institutul de Lingvistică din Bucureşti, *Dicţionarul elementelor româneşti din documentele slavo-române, 1374-1600,* redactor responsabil Gheorghe Bolocan, Bucureşti, Editura Academiei RSR, 1981, prescurtat în continuare DERS.
[4] DERS, *Introducere,* p. XXXV.

BDD-A24316 © 2006 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:30 UTC)

că formele româneşti ale articolului se regăsesc mai ales la antroponime şi toponime şi că numele de persoană, fiind transcrise cu mai multă grijă în acte – datorită importanței lor – sunt relevante pentru anumite aspecte de limbă, pisarii fiind vorbitori de română. De altfel, concluzia autorilor este că numele de persoană – ca şi toponimele – din documentele medievale sunt româneşti, sau, mai precis spus, aparțin sistemului onomastic românesc[1]. Atât DERS, cât şi DLRV urmăresc mai ales primele atestări ale cuvintelor comune şi aspecte de interes filologic general (grafie, morfologie, influențe) şi sunt mai puțin interesate de materialul onomastic, care ar fi putut fi prezentat separat în DERS, de exemplu.

Un nume de referință în onomastica românească este cel al lui Ioan Pătruț, care prin numeroasele sale articole din revistele de specialitate, prin studiile şi volumele publicate sau apărute sub îngrijirea sa, a scris o nouă pagină în domeniul analizei numelor. Fără îndoială, profesorul clujean a fost cel care a statornicit o nouă abordare a toponimiei şi antroponimiei, prin punerea în discuție a metodei utilizate în redactarea dicționarelor lui N.A. Constantinescu şi Iorgu Iordan, prin stabilirea unor noi principii şi metode de analiză onomastică, ca şi prin sistematizarea abordării relației toponim-antroponim. Dintre lucrările publicate în volum, cele mai cunoscute sunt *Onomastica românească* (1980) şi *Nume de persoană şi nume de locuri româneşti* (1984). Prima s-a dorit a fi un punct de plecare pentru un nou dicționar onomastic românesc, de aceea autorul enunță în primul capitol o serie de principii şi metode care să elimine unele confuzii din cercetarea antroponimelor şi a toponimelor. Criticând explicarea forțată a numelor de persoane, în special a hipocoristicelor, prin apelative, Pătruț subliniază că doar supranumele sau poreclele pot avea această origine şi insistă asupra precizării funcției numelor (nume unic, nume de familie, supranume) atunci când aceasta este deductibilă din documente[2]. În opinia sa, greşeala de principiu a explicării antroponimelor prin substantivele comune porneşte de la celebra lucrare a lui Miklosich, fiind preluată în virtutea tradiției de Gustav Weigand, N.A. Constantinescu sau Stefan Ilcev[3]. Pătruț reia în acest capitol unele din tezele sale expuse în alte studii

[1] DERS, *Anexă*, p. 273.
[2] Ioan Pătruț, *Onomastică românească*, *ed. cit*., p. 10.
[3] *Ibidem,* p.15.

BDD-A24316 © 2006 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:30 UTC)

şi articole, cum ar fi cea privind originea derivatelor (determinată de originea sufixelor) sau cea privind diferenţierea împrumuturilor de derivate, aducând clarificări privind accepţiunea unor termeni *(radical, temă, sufix lexical/ sufix antroponimic, hipocoristic slav/ român*). Interesează în mod special *radicalul*, care, în opinia autorului, este *segmentul care precedă sufixul (...) şi care nu coincide nici cu rădăcina, nici cu tema*[1]. Pe baza acestor radicale – care pot fi vocalice sau consonantice – se poate încerca o cronologizare a derivatelor. În fine, în acest capitol sunt enumerate sufixele lexicale cu specializare antroponimică, autorul subliniind importanţa cunoaşterii structurii hipocoristicelor slave pentru analiza corectă a antroponimelor româneşti. Volumul *Nume de persoană şi nume de locuri româneşti* se constituie într-o continuare a *Onomasticii*, accentul fiind pus, după cum o arată şi titlul, pe relaţia dintre antroponime şi toponime, mai puţin aprofundată în cercetările teoretice, o temă asupra căreia va reveni şi în articole ulterioare[2]. Primul capitol al lucrării este consacrat unor probleme de metodă în onomastică, unde Pătruţ revine asupra importanţei precizării funcţiei numelui în cadrul analizei şi recomandă gruparea antroponimelor şi toponimelor în indici comuni în cazul înregistrării materialului onomastic în ediţii de documente sau atlase[3].

Un alt lingvist cu preocupări de mulţi ani în domeniul antroponimiei este Christian Ionescu. El este autorul a două lucrări cunoscute şi apreciate de publicul larg, *Mica enciclopedie onomastică*[4] (1975) şi *Dicţionar de onomastică*[5] (2001), în care ni se înfăţişează un inventar de prenume aflate în circulaţie la noi din vechime şi până astăzi. În *Dicţionar*, ca, de altfel, şi în *Mica enciclopedie...*, prenumele sunt prezentate sub forma unor articole de dicţionar compuse din două părţi: în prima, informaţii privind originea numelui, vechimea şi sensul iniţial, căile de pătrundere la români (populară sau cultă) şi formele sub care este înregistrat, apoi data primelor apariţii în documentele noastre, circulaţia şi frecvenţa şi tradiţiile şi obiceiurile legate

[1] *Ibidem*, p. 18.
[2] *Tradiţie şi inovaţie în onomastică*, în SO, 1990, nr. V, p. 14-23.
[3] *Nume de persoană şi nume de locuri româneşti,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1984, p. 10, nota 1.
[4] Apărut la Bucureşti, Editura Enciclopedică Română, 1975.
[5] Bucureşti, Editura Elion, 2001.

BDD-A24316 © 2006 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:30 UTC)

de numele în discuție. A doua parte a articolului este compusă din corespondente ale numelui în alte limbi (dacă există), personalități care l-au făcut celebru, personaje din opere literare şi muzicale. Acolo unde este cazul, se face o listă a datelor calendaristice în care sunt celebrați sfinții purtători ai numelui respectiv. După cum se poate vedea, numele sunt prezentate extrem de atractiv pentru cei interesați de originea şi circulația acestora, nefiind neglijate informațiile din vechile documente româneşti, care oferă variante mai puțin cunoscute astăzi ale unor antroponime (*Andrian, Andreian* s.v. *Adrian*, *Zorza* s.v. *Gheorghe*[1] ş.a.).

Domnița Tomescu a publicat în anul 2001 lucrarea *Numele de persoană la români*, cu subtitlul *Perspectivă istorică*[2]. Aceasta se constituie într-un demers diacronic cuprinzător, care porneşte de la formarea şi evoluția sistemului numelor de persoană la români, prezentând apoi sistemul onomastic medieval (cu două faze, în opinia autoarei: de fixare – secolele al XI-lea – al XIV-lea - şi de consolidare – secolele al XV-lea – al XVII-lea) pentru a ajunge la perioada de modernizare a inventarului antroponimic. Prin complexitatea abordării, prin utilizarea documentată a unui număr impresionant de surse (nord- şi sud-dunărene, maghiare sau de dincolo de Prut) şi prin descrierea sistemului de denominație personală pentru fiecare perioadă analizată în toate cele trei provincii româneşti, lucrarea este, fără îndoială, cea mai bună introducere pentru un nou dicționar onomastic istoric românesc.

O cercetare aplicată pe izvoarele istorice medievale realizează Aspazia Reguş şi Corneliu Reguş, în volumul *Nume de femei în vechi acte istorice (secolele XIV-XVI)*. Autorii au excerptat şi analizat antroponimele feminine din documentele medievale circumscrise perioadei menționate în titlu, urmând principiile enunțate şi aplicate în DERS – din al cărui colectiv de redactare cei doi au făcut, de altfel, parte. Remarcabil este faptul că extragerea materialului s-a făcut după documentele originale, nefăcându-se

[1] *Dicționar de onomastică*, p. 13, respectiv 191.

[2] Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2001. Înțelegem dintr-o recenzie a profesorului Ion Toma (apărută în SCO 4, Craiova, 1999, p.431) că, la un moment dat, a existat un proiect de realizare a unui *Dicționar istoric de antroponimie românească* de către un colectiv aflat sub conducerea Domniței Ichim-Tomescu. Probabil că volumul discutat de noi aici este o parte a proiectului.

BDD-A24316 © 2006 Editura Universității din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:30 UTC)

apel la ediţii decât în cazul în care textele au fost inaccesibile. Utile, deşi reduse ca dimensiuni, sunt capitolele ce precedă dicţionarul propriu-zis, deoarece prezintă sistemul denominaţiei pentru perioada medievală, ca şi particularităţile fonetice şi morfologice ale antroponimelor feminine. Din punctul de vedere al originii, acestea sunt clasificate în *feminine ecleziastice*, *slave laice* şi *româneşti laice*. Deosebit de util este capitolul consacrat formulelor de denominaţie personală, care aveau, în actele de cancelarie medievale, o structură binară: *nume individual* şi *nume complementar*. Capitole separate tratează formarea numelor feminine, cu o listă de sufixe însoţite de exemple, şi formarea supranumelor. Pentru a face mai accesibilă utilizarea indicelui, numele sunt transcrise cu caractere latine, astfel că aspectele legate de eventualele variante de redare a aceluiaşi nume în documente diferite, în funcţie de „adecvarea" alfabetului chirilic la fonetica acestuia, sunt menţionate pe scurt în capitolul consacrat particularităţilor fonetice[1]. Înţelegem raţiunile practice care au stat la baza deciziei de a transcrie numele în alfabet latin, chiar dacă ar fi fost interesant să urmărim grafia originală a numelor, cu eventualele variante, mai ales că materialul a fost excerptat chiar după documentele originale, şi nu după ediţii.

Pe lângă lucrările publicate în volum citate mai sus pot fi amintite şi câteva articole apărute în revistele de specialitate şi consacrate numelor de persoană din documentele istorice. Aspazia şi Corneliu Reguş au publicat două studii privind antroponimele masculine din Moldova şi antroponimele feminine (nearticulate) din documentele româneşti[2], iar într-un altul s-au referit la frecvenţa numelor slave compuse[3], în timp ce Christian Ionescu a descris sistemul de denominaţie din Ţara Românească[4]. În sfârşit, problema grafiei numelor proprii din documentele medievale a fost pusă în discuţie de

[1] Aspazia Reguş, Corneliu Reguş, *Nume de femei în vechi acte istorice (secolele XIV-XVI),* Bucureşti, Editura Mustang, 1999, p. 38-39.

[2] Aspazia Reguş, Corneliu Reguş, *Antroponimele masculine în documentele slavo-române emise de cancelaria Moldovei între anii 1388-1456,* în SCL, XXV, 1974, nr. 5 şi 6, p. 497-502 şi 595-608; Aspazia Reguş, *Antroponime feminine nearticulate în vechi acte istorice*, în LR, XXVII, 1978, nr. 3, p. 311-313.

[3] *Nume slave compuse în antroponimia istorică românească*, în LR, XXXIV, 1985, nr. 3, p. 239-243.

[4] *Sistemul antroponimic românesc în secolele al XIV-lea şi al XV-lea (Ţara Românească)*, în LR, 1978, nr. 3, p. 243-252.

BDD-A24316 © 2006 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:30 UTC)

Andrei Avram[1], al cărui studiu se referă la textele româneşti cu grafie chirilică, şi de Gheorghe Bolocan[2], care tratează aspecte ale grafiei textelor slavo-române pe baza materialului din DERS.

De remarcat este faptul că studiile mai recente au fost facilitate de publicarea în ediţii accesibile a izvoarelor istorice pe parcursul ultimelor decenii ale secolului trecut, în special în cadrul colecţiei *Documenta Romaniae Historica*. Din păcate, nu au fost încă tipărite *Dicţionarul istoric de antroponimie românească*[3] şi *Dicţionarul numelor de familie*[4], la care au colaborat cercetători de la Laboratorul de ştiinţe onomastice de la Universitatea din Craiova şi de la Institutul de Lingvistică din Bucureşti, sub coordonarea regretatului profesor Gheorghe Bolocan. Acestea pot valorifica preţioasele fişe antroponimice de la DERS, rămase în custodia Institutului de Lingvistică, precum şi mai noua Bază de date antroponimice a României, existentă la Facultatea de Litere din Craiova[5].

Acest scurt istoric al literaturii onomastice din spaţiul românesc arată că, de la o epocă la alta, în antroponimia istorică s-au diversificat ipotezele de lucru, s-a îmbogăţit universul conceptual al disciplinei şi s-au perfecţionat modelele analitico-interpretative. De la confuzia formă-origine, care l-a făcut pe Franz Miklosich să enunţe caracterul preponderent slav al sistemului onomastic românesc, la disocierea metodologică realizată de Ioan Pătruţ în privinţa numelor slave şi a celor româneşti derivate de la un etimon slav, cercetările de antroponimie istorică au dovedit o evoluţie polimorfă. Aceasta face dificilă o evaluare generalizatoare a bibliografiei, dar menţine un interes constant pentru noi direcţii de cercetare.

---

[1] *Contribuţii la interpretarea grafiei chirilice a primelor texte româneşti*, extras din SCL, XV, 1964, fasc. 1-5.

[2] *Despre grafia numelor proprii în documentele slavo-române*, în LR, XXVII, 1978, nr.3, 221-226. Este pusă în discuţie folosirea grafemelor [,],ô în documente din secolele al XIV-lea – al XV-lea din Moldova şi Ţara Românească.

[3] Anunţat de o recenzie semnată de Ion Toma în SCO nr. 4, Craiova, 1999, p. 431.

[4] Prezentat de Gh. Bolocan în SCO nr. 2, Craiova, 1996, p. 7-44.

[5] Colectivul de aici a constituit Baza de date antroponimice a României (BDAR) prin prelucrarea pe calculator şi în laborator a informaţiei privind numele de botez şi de familie purtate de toţi locuitorii României, inclusiv frecvenţa pe judeţe a fiecărui nume (informaţie preluată de la Teodor Oancă, *Geografie antroponimică românească. Metodă şi aplicaţii*, Craiova, 1998, p. 8. Nu este clar dacă au fost introduse şi nume din vechi documente şi arhive pe lângă cele furnizate de Serviciul de Evidenţă a populaţiei).

BDD-A24316 © 2006 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:30 UTC)

Subjective Anthroponimy. A Brief History Concerning Person Names from Old Romanian Documents

This article proposes a chronological survey on researches regarding person names excerpted from Romanian medieval documents, starting with important names like Franz Miklosich, B.P. Hasdeu, Ioan Bogdan and reaching to the most recent contributions signed by Christian Ionescu, Domnița Tomescu, Aspazia Reguş, and Corneliu Reguş. Such a brief history of onomastic literature from Romanian space reveals a rich diversity which various authors have granted the field in the last century. In historical anthroponimy studies some hypotheses have been launched and analytical and interpretative models have increasingly become solid references for most scholars. Working at the end of the nineteenth century, Miklosich was not aware of form-origin confusion, so that he stated a certain Slavic original character of Romanian onomastic system. A century later, Ioan Pătruț separated methodologically Slavic names from Romanian ones that derived from a Slavic theme. Thus, one has to be aware of a polymorphic evolution of anthoponimy during more than one hundred years that makes the whole field somehow difficult to evaluate it in general statements.

BDD-A24316 © 2006 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:30 UTC)